

30 év, 30 arc, 30 történet - Sára Endréné

Az interjút készítette: Gadó György Pál erdőmérnök, természetvédelmi szakmérnök, környezetvédelmi újságíró, a Magyar Természetvédő Szövetség megalakulásának 30 évfordulója tiszteletére az alapító tagokról. (2019)

A hazai környezeti nevelés népszerű alakja. Nehéz elhinni, hogy évek óta nyugdíjban van. Azt állítja, hogy sokkal kevesebbet dolgozik, mint korábban, de akkor mennyit dolgozhatott régen? Ha nem tűnne tiszteletlenségnek, azt mondanám, hogy a beszédtempója is lenyűgöző. Vele is ugyanannyi percet beszéltem, mint a Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ) többi jeles egyéniségével, de a szöveg leírva kétszer olyan hosszú lett. Ráadásul csupa lelkesedést tükröző fontos dolog. Mit hagyjak ki belőle? Legfeljebb kicsit hosszabb lesz.

Téged mindenki röszei tanárnőként ismer. Ott is születél?

Dehogyan, szegedi vagyok. A **József Attila Tudományegyetemen** Szegeden (SZTE) Kémia-fizika szakán végeztem, majd 1976-ban kerültem Röszkére. Bevallom, hogy a kémia önmagában egy kicsit unalmas volt, abból nagyon hamar elegem lett, hogy mindig csak pl. sósavat öntögessek kémcsövekbe. De ha a kémiát mindennapi jelenségekhez és főleg az élővilághoz tudjuk kapcsolni, akkor a gyerekek is jobban szeretik, meg én is, a tanulókat így jobban érdekelte. Azért végeztem el később az **Eötvös Loránd Tudományegyetemen** (ELTE) Budapesten a környezetvédelem szakot, hogy egy másik tudományterületen is tájékozódjak.

Szegeden az egyetemen már megérintett a környezetvédelem ügye?

Nem, ott még nem. El voltam foglalva a két tantárgyammal, minden nap estig bent voltunk a laborokban és ami fontos, hogy azokban az években azokon a szakokon nem volt hangsúlyos téma a környezetvédelem. Ráadásul még az egyetem kézilabda csapatában is játszottam. Nem sok időm volt másra. A biológus szakra járóktól, pl. Dr. Gallé Lászlótól, - azóta már egyetemi tanár, - és Dr. Csizmazia Györgytől, - aki Főiskola tanár lett, hallottunk témákat erre vonatkozóan. Kirándulni persze jártunk Szeged környékére, a Fehér-tóra, de nekünk nem ezek voltak a meghatározó gondolatok. Később hallottuk, hogy megszületett a környezetvédelmi törvény, és ismerősökkel, munkatársakkal, barátokkal elkezdtünk beszélgetni arról, hogy mi következik majd ebből. Az 1970-es évek végén aztán elindultak a környezetvédelmi táborok. A Hazafias Népfront szervezett találkozót, ahova a tanárokkal együtt a gyerekek is elmehettek. Én ott találkoztam először Dr. Ilosvay Györggyel, - ma már a Szegedi Tanárképző Főiskola tanára - aki akkor még zirci muzeológus volt.

Milyen hely ez a Röske, amely mégiscsak életed legfontosabb településévé vált. Nincs nagy átmenő forgalom a határ miatt?

Nem, az autópálya az távol van, a falu még a régi E5-ös úttól is 1,5 kilométerre fekszik, itt nagy a csend. Röske jó kis falu. 3400 lakosa van, 1970. év végén 320 tanuló volt az általános iskolában, ma már csak 193 fő. Az emberek paprikatermesztéssel és fóliázással foglalkoznak, vagy inkább foglalkoztak a rendszerváltás környékén. A gyerekeken keresztül a szülőkkel is sokat találkoztam, beszéltem nekik arról, hogy ha a növényvédő szerek felhasználási szabályait nem tartják be, annak egészségügyi kockázata van. Kémia szakos létemre el elmagyaráztam, hogy hogyan kell oldatokat készíteni és azokat használni. (Azokban az években még nem voltak olyan részletes kis anyag mennyiségek, mindenki maga kellett, hogy kimérje a szükséges mennyiségeket. A permetezés kezdetekor volt, hogy kimentem a családokhoz, és megmutattam a pontos százalékos bemérést, hogy ne használjanak több vegyszert, mint amennyi elő van írva. A fehér porba ne nyúljanak bele puszta kézzel! Próbáltam rávenni őket, hogy vegyszer használat előtt, de közvetlenül permetezés után se igyanak alkoholt, mert a hatások összeadódhatnak, és a mérgek fölszívódását az alkohol megkönnyíti. Röszkén is sajnos sokan megbetegedtek a vegyszerhasználat miatt.

A természetismereti, természetvédelmi oktatást Röszkén hamar elindítottad?

Igen. Én már 1978-ban indítottam egy szakkört. Nagy kedvvel láttam munkának, ebben nagy szerepe volt a kollegák közötti együttműködésnek. Bár kezdő voltam a témában, ahova csak lehetett, elmentem, országos fórumokra. Abban az időben nem voltak még környezeti nevelésről szóló szakkönyvek, oktatási segédanyagok. De voltak például olyan fontos kollégák, akik már gyakorlattal rendelkeztek, pl. Dr. Legány András a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola tanára, és más nagy tapasztalatú tanár, akik maguknak készítettek feljegyzéseket azok szerint tanítottak. Ha valamilyen témára szükségem volt, akkor telefonáltam pl. Dr. Legány Andrásnak és ő azonnal elküldte a saját jegyzeteit. Nagyon meghatott, hogy senki nem volt irigy, mindenki mindenkinek segített. A találkozókön kialakult ezzel a generációval meg a későbbi jövőkkel is egy olyan őszinte barátság, ami a mai napig tart.

Hogy fogadták Röszkén, a szerb határ menti kis faluban, hogy ilyen furcsa kérdéssel, a környezetvédelemmel kezdesz foglalkozni?

Nézd, én öntörvényű ember vagyok, és mindig azt csináltam, ami érdekelt, és ami tanítványaimat is meg engem is lelkesített. Az iskolavezetést az én különmunkám akkoriban

nem nagyon izgatta. Ha kimentünk a Holt-Tiszára valamit megfigyelni, akkor azt hallottuk vissza, hogy elmentünk sétálgatni. Szóval az igazgató elég hűvösen fogadta a kezdeményezéseimet, de engem ez nem tántorított el munkától. A gyerekek szerették, és ez volt a fontos. Látták, hogy szívesen csinálom, és hiszek benne, és ez áterjedt rájuk is. Ha szerveztünk egy kirándulást, elindultunk terepgyakorlatra vagy valamelyik nemzeti parkba, és egy buszra volt pénzünk, akkor hárombusznyi gyerek akart jönni. A pénz előteremtése nem volt könnyű, de sokan segítettek. Aztán folyamatosan jöttek a megerősítések. Nagyon sok gyerek ment környezetvédelmi szakra középiskolába, főiskolásra, egyetemre. Van olyan volt tanítványom, Dr. Ladányi Zsuzsanna, aki már adjunktus a Szegedi Tudományegyetemen, ma is sokat segíti az egyesületi munkánkat.

Volt egy emlékezetes terepgyakorlatunk, amiről ma is pontosan tudom, hogy mikor volt: 1986 április végén, május legelején, a csernobili robbanás idején. Akkor voltunk először Szatmárban. Ott táboroztunk Csikós Lászlóné kolléganővel, ahol segítségünkre volt a Zsarojáni nagytiszteletű úr, Kónya József, aki egy hétig velünk támogatta munkánkat. Minden kis falut ismert, és pontosan tudta, hogy melyik fa közelében azon napon mi virágzik. Este kilenckor még beengedtek minket az egyik kis falu református templomába, tiszteletes úr leült az orgonához és játszott, a helyi tiszteletes bemutatta a templom értékeit. Így töltöttünk el természetvédelemmel és kultúrtörténettel egy hetet. Aztán egyik reggel jött a tiszteletes úr, és mondta, hogy felrobbant Csernobil, de azt mondják a rádióban, hogy másra nem kell vigyázni, csak mossuk meg a salátát! Azóta tudjuk, hogy más gond is lett, és sem vagyunk atomerőmű pártiak. Azon a héten a gyerekek megtanulták, hogy a védett rétet nem szabad letaposni, hanem a 40 gyerek egymás mögött, egy nyomban gyalogolt, úgy ismerkedett a látnivalókkal. A fajismeret úgy adtuk át egymásnak, hogy az egyik gyereknek megsúgta a tiszteletes úr egy szép növény nevét, az ott maradt a növény mellett, rámutatott és folyamatosan, halkán mondogatta a nevet, amíg elvonult mellette a többi tanuló, fantasztikus élmény volt. Mikor vége lett az egy hétnek, és szálltunk fel a haza induló autóbuszra, gyerekek sírva köszöntek el a tiszteletes úrtól, azt láttunk, hogy Ő is könnyezett. Búcsúztunk a szép tájtól és megköszöntük a segítséget és a szép élményeket. Nemrégiben beszéltem az akkori tanulókkal és Ők ma is szívesen emlékeznek arra az útra.

A gyerekek nagy élményei után elhiszem, hogy a szülők tudták, hogy jó helyre engedik el a gyerekeket. De kezdetben is megbíztak benned, mikor még nem is tudták, hogy a kirándulásokon vagy a táborokban mi a program?

Ahogy mondtam, a szülők többsége sokat dolgozó paprikatermesztő volt, örültek, ha a gyerekeket elvittem valahova. De ez nem azt jelenti, hogy közömbösek voltak. Ha kértem, hogy el kell szállítani a táborba a tornaterem a szivacsait, vasárnap délután jöttek a szülők az autójukkal segíteni. Sőt volt olyan is, aki sok időt szánt a munkánk támogatására, évekig jött egy házaspár, - Áfra Károly és családja - velünk a táborokba főzni. Ők se kértek ezért semmi pénzt, persze nem is volt jelentős külső támogatásunk. Nagyon örültem, hogy évekkel később, mikor a dán természetvédőkkel szoros kapcsolatba kerültünk, akkor a tanárok mellett azokat a szülőket is el tudtam vinni egy hetes dániai tanulmányi utakra, akik nekünk a táborokban nagyon sokat segítettek. Azokban az időkben senki nem azt nézte, hogy milyen előnye származhat a közösségi munkából.

Itt a közelben, Kiskundorozsma Sziksóstón meg a környékben nagyon jókat táboroztunk. Voltak vegyész barátaim a hivatalos állami szerveknél, az ATIVIZG-nél Szépfalusi József laborvezető, ATIKÖFÉ- nál Dr. Major Tibor igazgató, akik támogatták munkánkat. Hoztak műszereket, a vízügyi igazgatóság adott eszközöket, segítették a tábori programok sikerét. Így

is maradt nekünk munka bőven! A táborokat sátorokban, egy kolléga nővel, Nagy Czirók Emőkével valósítottuk meg kettesben, 96 gyerekkel egy hétig. Rajtunk kívül csak a szülő volt, aki főzött. Napközben jöttek ugyan szakmai segítők, nagy lendülettel folyt a munka, és a vidám játék. Az egy hetes tábor után 3 napig otthon nem tudtunk kikelni az ágyból úgy ki voltunk merülve, de mikor magunkhoz tértünk, lelkesek voltunk.

Nekem nagy segítség volt, hogy édesanyám a tábor idején ellátta a saját családomat, mikor pedig a gyerekeim már iskolások voltak, Ők is részt vettek a tábori munkában. Tanév közben a hétvégi továbbképzésekre el tudtam menni, mert a háttérben ott volt édesanyám. Mindenhova mentem, ahol valami hasznosat lehetett hallani, tanulni.

Gondolom, ezek a továbbképzések segítettek abban, hogy ne fárasszon az évenkénti visszatérés ugyanahhoz a munkához. Iskolai órák, szakkör, tábor, aztán rövid szünet után ismétlés.

A továbbképzések is változatosságot jelentettek, de az is, mikor láttam, hogy mások nemcsak táborozgatnak, hanem foglalkoznak is a természeti területekkel. Itt volt Szegeden Dr. Gallé László, Dr. Csizmazia György, akik nekem évfolyamtársaim voltak az egyetemen, meg később Dr. Ilosvay György, Tajti László ők támogatták elképzeléseimet. Őket mindenkor el tudtam hívni, segítettek a természetvédelmi témák bemutatásában és megvitatásában. Később az hozott újdonságot, hogy 1995-ben, az új természetvédelmi törvény elfogadása után a Kiskunsági Nemzeti Park kiküldött két fontos embert, Tajti Lászlót, - aki ma Kiskunsági Nemzeti park igazgató helyettese - és Várvolgyi Pált, erdészmérnököt, hogy járják végig a Nemzeti Park Igazgatósághoz tartozó területeket és jelöljék be, hogy hol vannak védelemre érdemes területek. Tajti László nekem régi jó barátom volt, ezért oda adta a felméréseiket ábrázoló térképet, amelyeken láthattam, hogy hol vannak Röske környékén olyan megmaradt természeti értékek, amiket érdemes lenne felvételezni, és aztán védetté nyilvánítani. Elkezdtünk ezen dolgozni, és bár pénz nem volt rá, mindig voltak jó barátok a nemzeti parktól, egyetemről vagy főiskoláról, a régi tanítványom, Dr. Ladányi Zsuzsanna adjunktus, vagy a Csongrádi tanár kolléga fia, Dr. Deák József Áron természetvédelmi szakértő, akik segítettek a felvételezésben és az értékekről évente értékes kiadványokat készítettünk. Védett lett összesen 6 terület, főleg szikes tavak és sömlyékek.

Ilyen egyszerűen ment, ahogy most elmondtad? Felmértétek az értékes területeket, aztán az önkormányzat segítségével elértétek, hogy védett legyen. Senki nem akadályozta a dolgot?

Emlékszem egy érdekes esetre. A Kossuth TSZ-ből, Kószó József idősebb úr szólt egy napon, - aki korábban agrármérnökként dolgozott, most nyugdíjasként a település földügyeivel foglalkozott - hogy a hét vége felé jön a Minisztérium, a Földhivatal meg az ég tudja kicsoda, és állami földeket akarnak eladni. Itt lesznek az érdeklődők is, aki kárpótlási jegyért meg akarják venni azokat a területeket. Nagyon meg voltunk rémülve, mert nekünk akkor még nem jött meg a felmért területek, így pl. a Molnár-rétnek a védetté nyilvánítása, mely terület a fátyolos nősirom élőhelye. A Molnár rét neve egy kitüntetett szakkörösünk – Molnár Anita - nevéből ered. A területre édesapja, - Molnár Albert, aki agrármérnök TSZ vezető volt a településen, - hívta fel először a figyelmünket.

A Molnár-rét védett növénye a fátyolos nőszirm.

Azonnal telefonáltam a Kállay Györgynek, aki régi természetvédő ismerősöm volt, akkor éppen a Kiskunsági Nemzeti Park igazgatója, és mondtam neki, hogy nagy baj van, mert most akarják eladni a védetté nyilvánítás alatt álló területeinket. Ő riasztotta a Haraszthy Lászlót, - akkori Természetvédelmi Hivatal elnökét – akinek azonnal beadtunk egy sürgető ügyiratot, és két napon belül megjött a hivatalos igazolás a Minisztériumból, hogy a védetté nyilvánítás folyamatban van. Mire jöttek az árverezők, ott volt a kezünkben a papír, hogy a földet csak úgy lehet megvenni, ha a természetvédelmi előírásokat betartják. Nekem esett ott egy szegedi ügyvéd, aki szeretett volna földet venni és kiabált, hogy: „Maga mit akar itt? Hogy mer ebbe beleszólni? Mi a maga végzettsége?” Szerencsére felpattantak a volt tanítványaim, akik szintén földet akartak venni, aki korábban önkéntesként támogatták a terület fenntarthatóságát, aki eddig is kaszálták, - odaléptek az ügyvédhez: „Hogy mer így beszélni a tanárnővel? Ő röszei, maguk mit keresnek itt?” Na, hát aztán el kellett az ügyvéd úrnak csendesednie. Úgyhogy a fiatalok vették meg a földeket közösen, és Ők így továbbra is gondozzák a területet természetvédelmi előírások szerint. Sok küzdelmünk, de sok támogatónk is volt, ezért is sikerült itt helyben a legfontosabb területeket védetté nyilvánítani az Önkormányzat segítségével.

A védetté nyilvánításokat te, mint szakkörvezető tanárnő kezdeményezted? Vagy az iskola adta be?

Nem az iskola, hanem akkor már megvolt a Beretzk Péter Természetvédelmi Klubunk, 1998-ban lettünk hivatalosan bejegyzett egyesület. Ez azért is jó volt, mert így több helyen tudtunk fellépni, bejelenteni az Önkormányzathoz és indítottuk a területek védetté nyilvánítását és tudtunk pályázni. Tags csoportja lettünk a Magyar Természetvédők Szövetségének, (MTVSZ). Tudni kell, hogy én évekkor korábban egyéni tagként alapító tagja voltam az MTVSZ-nek, és a Csongrád-megyében a Csemete Egyesületnek is. Mind két egyesületben sok tenni való volt, de azért más lett a helyzet mikor Röszkén is megalakult egy saját természetvédelmi szervezetünk.

Mostanra 7 tanösvényünk van. Mindegyik útvonalon van információs tábla, és pihenőhelyek asztallal. Az elmúlt években sok szép és tartalmas kiadványt készítettünk a tanösvényekről és projektjeink témájáról is. Például ebben az évben az óvodásokkal dolgoztunk, az óvoda udvarára készítettünk három darab interaktív játékot, a helyi természeti értékek felhasználásával.

Na, erről az óvodai munkáról van egy egészen friss élményem. Tegnapelőtt ástuk le az ismeretterjesztő táblákat. Ott dolgozott egy körülbelül 35 – 40 éves fiatalember. Lelkesen üdvözölt, hogy: „Zsuzsa néni, hát emlékszik? Mi ott voltunk 1998-ban a szakkörön, az olyan jó volt!” Hát hirtelen nem ismertem fel, egy felnőtt férfi arcában, a 14 éves tanulót. Fogalmam se volt, hogy ki az, de persze mondtam, hogy: „Emlékszem, hát hogy ne emlékeznék!” Később jöttem rá ki is az a fiatalember, bevallom, ez a beszélgetés nemcsak neki esett jól, de nekem is.

Szerintem a falu komolyan veszi a munkátokat. Ezt abból gondolom, hogy a honlapotok szerint 2003-ban kidolgoztátok Röske környezetvédelmi programját, amit aztán 2010-ben megújítottatok.

Igen, az akkori polgármester Magyar László, biztosította az anyagi támogatást, ő kérte fel az Egyesületet a munkára. Rengetegen dolgoztak ezen a programon, legfőbb segítőnk Dr. Rakonczai János professzor úr volt a SZTE-ről, kiváló környezetvédelmi programunk lett. Most már lehet hivatkozni rá, ha szükség van szakanyagra, akkor legfeljebb ki kell egészíteni.

Szerbia nagyon közel van, a falu szélén húzódik a határ. Kapcsolatban álltok vajdasági természetvédőkkel?

Igen. Oromhegyesen a Petőfi Sándor Művelődési Egyesülettel folyamatos kapcsolatunk van, hasonlóan a Csíkszereda, és Végvári természetvédőkkel. Amikor lehetett pályázni a Nemzeti Civil Alap nemzetközi együttműködési programjaira akkor ezekbe őket is bevontuk. Amikor tanulmányutat szerveztünk Röske Dél-Franciaországi, vagy Dániai testvértelepüléseikre, akkor hívtam a csoportba Erdélyi és Vajdasági barátainkat is. A francia és a romániai testvér települési kapcsolatot Magyar László akkori polgármester kezdeményezte. Másik fontos nemzetközi eseményünk is volt ebben az évben ünnepeltük a 25 éves közös munkánkat a dániai környezetvédő tanárokkal. Csongrád-megye dániai testvérmegyéével lévő kapcsolatban főleg tanárok vettek részt és a Beretzk Péter Természetvédelmi Klub koordinálta a Dán Természetvédelmi Egyesülettel közös programokat. A program dán szervezője Anders Terman Olsen tanár kolléga volt. Most 2019-ben ünnepeltük a negyedszázados barátságunkat Stubekobingben. Egyik évben ők jöttek, másik évben mi mentünk. Összesen hét ilyen csereút volt. A hivatalos kapcsolat eredményeként, egyesületünk közreműködésével, az én szervezésemmel és Anders Terman Olsen támogatásával 131 Csongrád-megyei természetvédő tanár járt dániai tanulmányúton.

Utazni jó, mondtad, hogy néha jutalom is volt a kitartó itthoni munkáért. De szerinted tudatok külföldön új dolgokat tanulni?

Igen, mindenképpen. Például a velünk utazó magyar szakemberek azt tanulmányozták, hogy Dániában hogyan zajlik a helyi védetté nyilvánításhoz szükséges csapatépítés, a növényteni felvételezés, és hogy milyen módszerrel vonják be a lakosokat. Tapasztaltuk, például, hogy az iskolástól nyugdíjasig, aki csak tud fotót készít és számlálja megadott védett növényeket. Ilyen módon a szakemberek fontos adatokhoz jutnak, ezeket az adatokat láttuk több évre visszamenőleg. Szoros kapcsolatban voltunk németek Hessen tartományi környezetvédőivel is. Kaptunk tőlük víz minőség vizsgáló eszközöket, amiket jól tudtunk használni a tanulók munkájában. Ezek igazán konkrét dolgok!

De nemcsak kaptunk a külföldiektől. Volt, hogy mi is tudtunk adni, és ezt ők is elismerték. A '90-es évek elején sokszor jöttek a Környezetvédelmi Minisztériumhoz külföldi vendégek, ilyenkor a vendégek civilekkel is akartak találkozni. Minket, hazai civileket megkért a Minisztérium, hogy fogadjuk a vendégeket és mutassuk meg, hogy Magyarországon hol tartunk a környezeti nevelés területén. Egy alkalommal az angliai WWF környezeti nevelési szakemberei látogatták meg az iskolánkat. Az MTVSZ képviseletében Dr. Schmuck Erzsébet a szövetség elnöke – aki ma a Magyar Országgyűlés Fenntartható fejlődés bizottságának elnöke - kísérte őket. A vendégek több tanórán és szakköri foglalkozáson vettek részt. A egyik tolmács egy korábbi tanítványunk korábbi környezetvédelmi szakkörös volt, aki ekkorra angol már tanár lett, a másik tolmács a helyi angol tanár, közreműködésükkel ismerkedtek a vendégek iskolánk környezeti nevelési programjával. Korábban a tantestületben az össze kollegámat rávettem, hogy gondolja ki mindenki a saját tantárgyában hol tudná felkelteni a gyerekek környezetvédelmi érdeklődését, és milyen ehhez kapcsolódó tudást tudna adni nekik. Ezeket a gondolatokat mutattuk be a tanórákon és kiadványok formájában. A két angol vendég érdeklődéssel hallgatta tanulóinkat. Én nagyon izgultam, hogy mi lesz a vélemény, hogy minden jól működik-e. Este nálam, a vacsoránál Dr. Schmuck Erzsébet azt mondta, hogy ne izguljak, mert ő hallotta, amikor az egyik angol azt mondta a másiknak: „Figyelj csak, hogy van ez, hogy mi 10 évig dolgoztunk nagyon sok pénzből, hogy ilyen anyagokat összeállítsunk, ezek meg itt a semmiből megcsinálták 1-2 év alatt.” Na, akkor megnyugodtam, hogy sínen vagyunk. Baja Ferenc az akkori környezetvédelmi minisztersége alatt a Nemzeti Alaptantervbe is bekerültek a mi tapasztalataink is. Azt gondoltuk, hogy eljöttek a boldog idők. Na, hát nem egészen úgy alakult a környezeti nevelés sorsa mára!

A munkás évek alatt több elismerést kaptam a környezet és természetvédelmi intézményektől, majd 2003-ban Környezetvédelmi Világnap alkalmából, Környezetvédelmi és Vízügyi Miniszter a **Környezetünkért Díjat** adományozta.

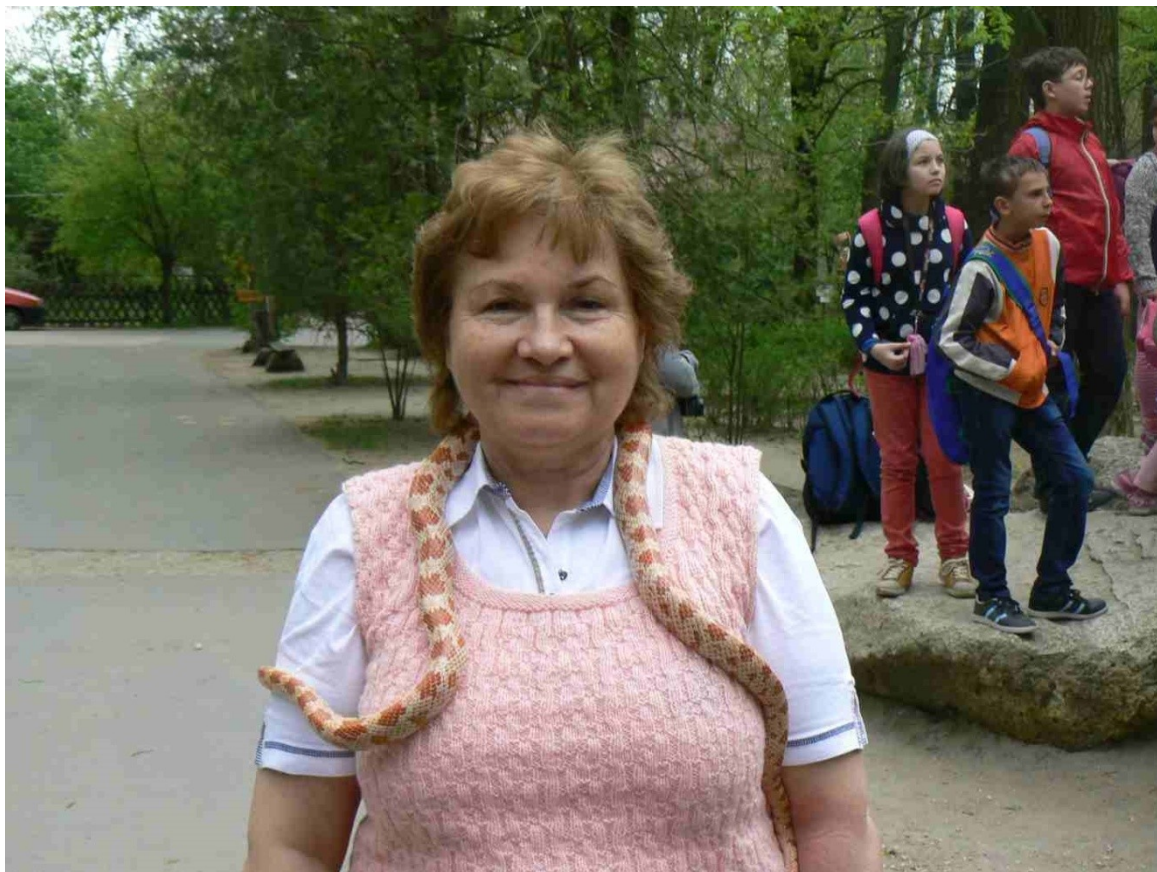
Mit tudott neked segíteni az MTVSZ a röszei munkádban?

Én azt gondolom, hogy az MTVSZ szellemiségét, a munka és a szakma becsületét összességében Dr. Schmuck Erzsébetnek köszönhetjük. Munkatársak is, tagszervezetek is, mindenki együtt küzdött a célokért. Amikor még semmi nem volt, még a Madártani Egyesületnek egy kis szobájában volt az MTVSZ irodája a Költő utcában, akkor is mindenki ő tartotta a lelket. Erzsébet az ilyen egyszerű, nem éppen gazdag tanároknak is, mint amilyen én voltam, kinyitotta a szemét, hogy mi zajlik Európában, a világban.

De nem csak a külföldi utakról van szó. Nagydolog volt, hogy az MTVSZ találkozóin az ország legkülönbözőbb részeiből érkezett emberekkel beszélhattunk, és közös feladatokon

együtt dolgoztunk. Ezek mind elhivatott emberek voltak. Amikor velük találkoztam, akkor elhittem, hogy nagyon fontos, amit én gondolok a környezeti nevelésről és amit teszek.

A lendületed most is fantasztikus!

Igen, de azért most kicsit szomorú vagyok a miatt, ahogy a környezeti nevelést ma nem megfelelően kezelik. .

Azért nem bántad meg, hogy természet- és környezetvédelemmel töltötted az életedet?

Nem, dehogy! Most is vannak kisebb projektjeim, mert valamivel azért kell foglalkozni. Nem fogok ülni a fotelban és tévét nézni. Az unokám New Yorkban jár iskolába, ezért tudom, hogy miközben Trump elnök kétségbe vonja a globális felmelegedést, az iskolákban igenis tanulnak a gyerekek róla. Nálunk is az a helyzet, hogy a kormányzattól az elmúlt években azt hallottuk, hogy nem fognak ilyen gazdasági versenyképességünket rontó témákkal foglalkozni, mint a természetvédelem és az éghajlatváltozás. Ettől még mi beszélgetünk a diákjainkkal erről. De az igaz, hogy ha visszagondolok a '70-es évek végére, '80-as évek elejére, akkor is az egyes tanáron múlt, hogy foglalkozott-e egyáltalán környezeti neveléssel, és ha igen, akkor hogyan. Akkoriban az eredményeket nagyon nehezen, főleg támogatások nélkül értük el. Most úgy látszik, hogy visszatérünk ezekhez az időkhez, ami tényleg szomorúsággal tölt el.

Sok nyomod van a faluban és a környékén. Szerinted az emberek gondolkodását is sikerült átformálnod?

Nézd, azt hogy építettünk 7 tanösvényt, bográcszóó helyet és információs táblákat állítottunk mindenki tudja. Azt is látják, hogy mivesen, szépen csináltunk több kiadványt. Azt hogy kiknek lesz ez majd fontos azt még nem látom. Reménykedjünk, hogy a természetvédelem érdekli az embereket!

Interjú készítette: Gadó György Pál erdőmérnök, természetvédelmi szakmérnök, környezetvédelmi újságíró. (2019)